

ІНВАЗІЙНІ ВИДИ РОСЛИН У ФІТОЦЕНОЗАХ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «СЕЙМСЬКИЙ»

Зубцова І.В.^{1,2}, Коняєва М.М.², Міськова О.В.², Шинкарьова М.П.¹

¹ Сумський національний аграрний університет,

² Комунальний заклад Сумської обласної ради «Регіональний ландшафтний парк «Сеймський»»

Інвазійні види становлять глобальну загрозу для довкілля, тому дослідження цих видів у зв'язку з їх негативним впливом на екологічну, економічну та соціально-політичну ситуації у світовому масштабі актуальні [1].

Поки що, відомості про вплив більшості видів адвентивних рослин на рослинний покрив у цілому та його окремі складові на просторових (територіальних) рівнях в Україні залишаються фрагментарними та/або потребують уточнень чи узагальнень. Стосовно багатьох об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення першорядними завданнями досі є інвентаризація біорізноманіття переважно через позитивну динаміку розвитку самого фонду. У такий спосіб, впровадження в Україні Глобальної стратегії охорони рослин не можливе без вивчення фітоінвазій та їх впливу на природне біорізноманіття заповідних територій, зокрема об'єктів ПЗФ [2].

Регіональний ландшафтний парк «Сеймський» створений у 1995 р., Розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації № 237 від 14.12.1995. Об'єкт розташований у центральній частині Сумської області на північному сході України. Його загальна площа становить 98 857,9 га РЛП є найбільшим заповідним об'єктом області, який функціонує для збереження типових і унікальних природних комплексів в природному стані та забезпечує рекреаційні потреби населення, що зумовлює додатковий антропогенний вплив на природні екосистеми і створює сприятливі умови для поширення інвазійних видів.

За результатами проведених досліджень на території РЛП «Сеймський» зафіксовано дев'ять інвазійних видів, проаналізовано їхню участь у різних типах біотопів. Усі досліджені таксони в Україні належать до групи високоактивних інвазійних видів.

Для виявлених в РЛП інвазійних видів наведено коротку характеристику, в якій вказано відомості про їх життєву форму, відношення до режимів зволоження й освітлення, первинний ареал, хроноелемент, спосіб занесення, ступінь натуралізації, характер поширення по території парку.

1. *Acer negundo* L. – фанерофіт, ксеромезофіт, геліофіт; кенофіт північно-американського походження, ергазіофіт, агріофіт; поширений звичайно.

2. *Ambrosia artemisiifolia* L. – терофіт, ксеромезофіт, геліофіт; кенофіт північно-американського походження, ксенофіт, епекофіт; поширений спорадично.

3. *Conyza canadensis* (L.) Cronq. – терофіт, мезофіт, геліофіт; кенофіт північно-американського походження, ксенофіт, агріоепекофіт; звичайно поширений.

4. *Echinocystis lobata* (Michx.) Torr. et Gray – терофіт, мезофіт, сціогеліофіт; кенофіт північно-американського походження, ксенофіт, агріофіт; поширений спорадично.

5. *Erigeron annuus* (L.) Desf. – терофіт, мезофіт, сціогеліофіт; кенофіт північно-американського походження, ксенофіт, агріоепекофіт; поширений звичайно.

6. *Impatiens parviflora* DC. – терофіт, гігрофіт, сціофіт; кенофіт центрально-азіатського походження, ксенофіт, агріофіт; поширений спорадично.

7. *Robinia pseudoacacia* L. – фанерофіт, ксеромезофіт, геліофіт; кенофіт північно-американського походження, ергазіофіт, агріоепекофіт; поширений спорадично.

8. *Solidago canadensis* L. – гемікриптофіт, мезофіт, сціогеліофіт; кенофіт північно-американського походження, ергазіофіт, агріоепекофіт; поширений спорадично.

9. *Xanthium albinum* (Widd.) H. Scholz. – терофіт, ксеромезофіт, геліофіт; кенофіт середньоевропейського походження, ксенофіт, агріоепекофіт; поширений спорадично.

У результаті проведеного дослідження встановлено наступні особливості інвазійних рослин на території парку:

1) усі досліджені інвазійні види за часом занесення є кенофітами;

2) понад половина видів належить до родини Asteraceae (5 видів; 56 %), інші родини (Aceraceae, Balsaminaceae, Cucurbitaceae, Fabaceae) представлені одним видом кожна;

3) переважання терофітів (6; 67 %), що характерно для інвазійних видів у флорі України, деревних рослин виявлено два види, хоча їхня роль досить висока;

4) серед гідроморф порівну представлені мезофіти (4; 45 %) та ксеромезофіти (4; 45 %), що пов'язано з поширенням інвазійних видів на територіях з помірним зволоженням;

5) у спектрі геліоморф найбільше геліофітів (5; 56 %), дещо менше сціогеліофітів (3; 33 %), що вказує на приуроченість їх до добре освітлених

відкритих місцезростань або вони здатні переносити нетривале помірне затінення [3].

Найбільше інвазійних рослин як за видовим складом, так і за чисельністю у певних місцезростаннях відмічено в біотопах сформованих господарською діяльністю людини, у яких виявлені всі види дослідженої групи, оскільки антропогенний вплив сприяє створенню умов для поширення фітоінвазій. *Acer negundo* та *Robinia pseudoacacia* формують рудеральні рослинні угруповання, *Conyza canadensis*, *Erigeron annuus* найбільш поширені на родючих ґрунтах (наприклад, на покинутих городах, полях, околицях сіл та порушених ділянках). *Ambrosia artemisiifolia* має найвищі показники рясності, що зумовлено її активним поширенням вздовж доріг та залізничних шляхів, на рудеральних місцях.

Аналіз участі інвазійних видів у складі рослинних угруповань показав, що найбільшу фітоценотичну активність мають види: *Erigeron annuus*, *Acer negundo* та *Conyza canadensis*. Інвазійні деревні види (*Acer negundo*, *Robinia pseudoacacia*) трапляються у складі трав'яних біотопів, що сприяє сукцесійним процесам формування лісових ценозів [4].

Досліджені інвазійні види представляють серйозну загрозу для природної флори РЛП «Сеймський», унаслідок проникнення в природні біотопи, що спричинює їхню трансформацію та витіснення природних видів. Підтверджено особливості даної групи видів (зокрема шляхи і способи поширення, еколого-біологічні характеристики, високу ценотичну роль тощо), які вони проявляють у межах Лівобережного Лісостепу та України загалом: домінування терофітів, видів мезофітної групи (мезофіти та ксеромезофіти); переважання кенофітів, агріофітів та агріоепекофітів.

Список використаних джерел

1. Двірна Т. С. Знахідки видів адвентивних рослин на території Роменсько-Полтавського геоботанічного округу. *Український ботанічний журнал*. 2012. Т. 69, № 6. С. 847 – 853.
2. Коваль Л. В. Нові знахідки адвентивних видів судинних рослин на Придеснянському плато (Сумська обл., Україна). *Український ботанічний журнал*. 2005. Т. 62, № 2. С. 243 – 247.
3. Міськова О. В. Участь інвазійних видів рослин у різних типах біотопів регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Класифікація рослинності та біотопів України: матеріали четвертої науково-теоретичної конференції (Київ, 25–26 березня 2020 р.). Київ, 2020. С. 106 – 115.
4. Міськова О.В. Знахідки видів адвентивних рослин у Північній частині Лівобережного Лісостепу України. *Біологічні системи*. 2021. Т. 13. № 2. С. 205-209.